ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3419 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՎԱՐ 1883 — Ն. Տ. 129 ՄԱՐՏ

ՄԱՄՈՒ

ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՏՄԱՆԻՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ
երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի

ՊԱՏՄԱՆԻՔ

Դուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը թղթատարութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերարկուելու համար կամ որ եւ իցէ գրութիւն թղթատարը—Տնօրէնին պիտի ուղղուի։
Կ. Պոլիս Բիզա-փաչա հոդուածը, Շարդ Զարշըսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։
Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զտպուած նամակ, յոդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

30 ՓԱՐԱԶ — ՀԱՆԱՊԱՋՕՐԵԱՅ — 30 ՓԱՐԱԶ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն.— Հեռագրական.— Ազգային լուրեր.—Քաղաքական տեսութիւն.— Ծրագիր Ուսումնական խորհրդոյ.— Մնակեան դատ.— Գիտական.— Զորրորդ Հայք.— Թղթակցութիւն (Նոզատ).— Կեսարիոյ Վիճակին ազգային.— Պաշտօնական.— Թերթոն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 28 ՓԵՏՐՎԱՐ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանն ուրբաթ իրիկուն կայսերական պալատն մէջ չքեղ ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Գերմանական դեսպան Պ. Ռատովիցի։

Նորին Կ. Վեհափառութիւնը Վսեմ. Եավերը էքբէմ Տերվիշ փաշային ականակուռ Մէճիտիէ և ոստիկանութեան նախարար Ֆաղլը փաշային Ա. կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհեց։

Ն. Կ. Վեհափառութիւնը նաեւ Միթէմայիզի ատենեան շնորհեց մայրաքաղաքիս երեւելի Հայ սեղանաւոր-վաճառական (Բար. Ժողովոյ դեր-ատենապետ) Հալաճեան Բարսեղ էֆէնտիին։

Ռուսական դեսպան Պ. Տը Նելիտոֆ՝ դեսպանատան Ա. թարգմանին հետ երեկ Բ. Դուռն երթալով երկար տեսակցութիւն մ՚ունեցաւ արտաքին գործոց նախարար Արիֆի փաշայի և խորհրդական Տատեան Յարութիւն էֆէնտիի հետ։

Շաբաթ օրը Ռուսիոյ կայսր ծննդեան տարեդարձին առթիւ ընդունելութիւնք եղան Ռուսիոյ դեսպանատունը։ Պ. Նելիտոֆ՝ Ռուսական գաղթականութեան շնորհաւորութիւններն ընդունեց։ Վեհ. Սուլթանն եւս պալատական բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը միջոցաւ իւր շնորհաւորութիւններն հաղորդեց Պ. Նելիտոֆի։ Կէսօրին Օսմ. պահակ շոգենաւն ըստ սովորութեան 21 թնդանօթ արձակեց։ Պ. Տը Նելիտոֆ նոյն իրիկունը չքեղ ցայգահանդէս մը տուաւ, որուն հրաւիրեալ էին դեսպանք, Օսմ. նախարարք և բարձրաստիճան պաշտօնատարք։ Ռուսաց արդի Զարն 1845 փետր. 26/10ին ծնած է։

Սպարապետութիւնը շաբաթ օրն Աւստրիական Լոյտի ընկերութեան Աբիս շոգենաւով 1200 զօրք ղրկեց ի Ճիտտէ։

Թերճէմանի Հագիգաթ կ՚ըսէ թէ Մեծ եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշա երկու օրէ ի վեր իւր պաշտօնատեղին չերթար, այլ չարունակ կայսերական պալատը կը գտնուի կարեւոր գործոց պատճառաւ։

Բ. Դուռն անցեալ չորեքշաբթի օրը ծանուցագրով մ՚իմացուց Ռուսիոյ դեսպանատան թէ Թուրքիոյ և Ռուսիոյ միջեւ կնքեալ առեւտրական դաշնագրին և անոր կցեալ մաքսական սակագնոյն պայմանաժամը կը լրանայ փետր. 28ին (այսօր)։ Բ. Դուռն ինքնին առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամն երկարելով հանդերձ՝ կը պահանջէ որ մինչեւ ցարդ ի գործ դրուած սակագնոյն տեղ առժամապէս ուրիշ սակագին մը դրուի, որ ապրանաց արժէքին վրայ հաստատուած լինի։ Ռուսիոյ դեսպանատունն՝ ապրանաց արժէքին վրայ հաստատեալ սակագնոյ մ՚երեսէն վաճառականութեան կրելիք դժուարութեանց առաջքն առնելու համար՝ պիտի խնդրէ եղեր Բ. Դռնէն որ ցարդ ի գործ դրուած սակագիներն անփոփոխ պահուին իբր առժամեայ կարգադրութիւն, մինչեւ որ նոր սակագիներն որոշուելով վերջնապէս հաստատուին։ Առ այժմ Ռուսիոյ դեսպանն հեռագրաւ հրահանգ խնդրած է Բեգրսպուրկի կառավարութենէն։

Պրուսայի Նորընտիր կուսակալ Իզզէթ փաշա շաբաթ օրն իւր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ։

Ծագկի հիւանդութիւնը բոլորովին անհետացած լինելով, քաղաքապետութեան կողմէ զանազան թաղերու մէջ ձրիապէս հատատուած պատուաստի դրասենեակները գոցուեցան։

Աւստրիական դեսպանատան խորհրդական Պ. Վէպլընոյ, որ ժամանակէ մ՚ի վեր արձակուրդով Վիեննա կը գտնուէր, նախընթաց օրը մայրաքաղաքս վերադարձաւ։

Բ. Դուռը նկատելով որ Պուլղարիոյ կառավարութիւնը՝ Պուլղարիայէն գաղթող Իսլամ կայուածատերաց իրաւունքները չճանչնալու դիտման վրայ կը յամառի, առաջարկեց որ այս խնդրոյն կարգադրութիւնը Պերլինի դաշնագիրն ստորագրող տերութեանց դեսպաններուն իրաւարարութեանը յանձնուի։

Պուլղարիոյ հարկին և Պալքանեան թերակղզոյ փոքր պետութեանց կողմէ Թուրքիոյ ընդհ. պարտուց մասնակցութեան վերաբերեալ առկախ խնդիրները կարգադրելու պաշտօնով դեսպանախորհուրդի մը կամ յանձնախումբի մը գումարման հաւանականութիւնն հետզհետէ կ՚աւելնայ։ Վագրթ իւր այս աւուր թուով կը ծանուցանէ թէ այս մասին բանակցութիւնք կը լինին մեծ տերութեանց միջեւ, և թէ համաձայնութիւն մը գոյանալու մօտ է. հետեւապէս կը կարծուի եղեր թէ դեսպանախորհուրդը կամ յանձնախումբն՝ եթէ երբէք գումարի՝ իւր աշխատութիւնները շուտով պիտի աւարտէ։

Համպուրկի Օսմ. դեսպանատան կողմէ մայրաքաղաքիս նաւահանգստի վերատեսչութեան եկած հեռագիր մը կանխաւ ծանուցած էր թէ Պելճիական «Ճոն Բ. Պէսթ» անուն շոգենաւն այնպիսի վաճառքներ առած էր, որոց կ. Պոլիս մնալն արգիլած է։ Հետեւապէս յիշեալ շոգենաւն երբ հինգշաբթի օրը մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը հասաւ, նաւահանգստի վերատեսուչ Տիլավէր փաշա իւր պաշտօնատան Թարգման Եորկիատէս էֆէնտին շոգենաւ ղրկելով խուզարկութիւն մ՚ընել տուաւ։ Շոգենաւին բեռանց յայտագիրը (մանիֆէսթոյ) կը ծանուցանէր թէ 9 անտուկ զէնք կար, որք դրաւուելով ցամաք ցամաք բերուեցան։ Մնացեալներուն երկուքն որսի հրացաններ և եօթը Բէվոլվէր կը պարունակէին. առաջիններն իւրենց տերոջը յանձնուեցան. իսկ միւսները Թոփհանէի մթերանոցը դրուեցան մինչեւ ցնոր անօրէնութիւն։

Կայսերական կառավարութիւնը թաղապետական շրջանակաց ամենց պաշտօնեայներուն թոշակները վար դրած է՝ մինչև որ անոնց հաշիւներն, որք այս պահուս քննութեան ենթարկուած են, ճշդուին։

Օսմ. պատժական օրէնքը բացարձակապէս կարգելու Թուրքիոյ մէջ վիճակահանութիւնը։ Սակայն անցեալ տարի նախարարական շրջաբերական մը՝ պատժական օրինաց սոյն տրամադրութիւնը սրբագրեց բացառութիւն ընելով այն վիճակահանութեանց համար, որք բարեգործական նպատակի մը համար, այսինքն ի նպաստ վարժարանաց, հիւանդանոցաց և այլն կը կազմուին։ Դրան նախարարաց մեծ մասին կարծիքն ևս նպաստաւոր է յիշեալ նախարարութեան։ Միւս կողմէ Աստրիոյ և Սերպիոյ կառավարութիւնք ալ միշտ Վրանիան կ՚առաջարկեն իբրեւ միացման կէտ, և արդէն Սերպիական երկաթուղեաց գիծերու շինութիւնը դէպի Վրանիա՝ արագապէս յառաջ կը տարուի։ Առայժմ յայտնի չէ թէ երկաթուղեաց միացման կարեւոր խնդիրն ի՞նչպէս պիտի լուծուի։

Ընդլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Լորտ Ֆիթ-Մորիս՝ հարցման մը պատասխանելով ըսաւ թէ Արապի փաշա և իւր ընկերք ամսէ ամիս 30ական (750 ֆրանք) ոսկի դրամական նպաստ կ՚ստանան Եգիպտական կառավարութենէն։

Թուրքիոյ և Յունաստանի թղթատարական վարչութեանց միջեւ ծագած վէճը դեռ կարգադրուելի հեռի է։ Յունաստան՝ Օսմ. թղթատարութեան պայուսակները չընդունիր և Օսմ. դրոշմ կրող նամակաց իւր երկիրը մտնելը կարգելու։ Անկլոյ-Ֆրանսական Ավէյ-թայզը լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Օսմ. թղթատարութեան վարչութիւնն՝ իրաւախոհական ոգին մինչև վերջին սահմանը մղել ուզելով՝ դոհացուցիչ լուծման մը հասնելու նոր ջանքեր կ՚ընէ։ Բայց եթէ դարձեալ յամառութիւն տեսնէ, յայտնի է՝ ինքն ալ Հելլենական դրոշմ կրող նամակաց Թուրքիա մտնելը պիտի արգելու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ հաստատեալ թղթատարական դրասենեկաց պայուսակներուն փոխադրութիւնը։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԷՆՔ 10 մարտ.

Երեսփոխանաց ժողովն՝ արտասովոր նիստ գումարելով միաձայնութեամբ որոշեց պետական ծախիք կատարել Պ. Քումունտուրոսի յուղարկաւորութեան հանդէսը։

Նախարարապետ Պ. Թրիքուբիս՝ այս առաջարկ ընելով յուզեալ բանիւք գրուատեց զՊ. Քումունտուրոս եւ անոր առաքինութիւններն ու հայրենասիրութիւնը բարձրացուց։ Իւր մահն, ըսաւ, սուգ մ՚է Հելլենականութեան համար։

Երեսփոխանական ժողովը Պ. Թրիքուբիսի առաջարկութեամբ որոշեց իւր նիստերն 3 օր դադրեցնել ի նշան սգոյ։

Բոլոր լրագիրք սեւ շրջանակներով հրատարակեցան։

Սոֆիա 10 մարտ.

Ս. Սինոդը Սոֆիայի մետրապոլիտ Մելխիսեդեկ արքեպիսկոպոսը պաշտօնանկ ըրաւ։ Մելխիսեդեկ այս վճիռն ստանալուն պէս հեռագրեցաւ եւ յօժարութեամբ Բիլոյի վանքը գնաց։

Սոֆիա 10 մարտ.

Նախարարապետ Սոպոլէֆ զօրավարը՝ Սոֆիայի մետրապոլիտը Ս. Սինոդին որոշման դէմ պաշտպանել ուզելով՝ իւր թիկնապահներէն մին անոր ղրկեց բերել տալու համար. բայց պաշտօնական մետրապոլիտը պատասխանեց թէ Ս. Սինոդին որոշմամբ միայն կրնար Սոֆիա վերադառնալ։

ԱԹԷՆՔ 11 մարտ.

Պ. Քումունտուրոսի ընտանիքը խորհրդարանի պալատն մէջ անոր մարմինն ի տես դնելու որոշման ընդդիմացաւ։ Այս առաւօտէն ի վեր ժողովուրդը բաց դադարին առջեւէն անցնելով վախճանելոյն ձեռքը կը համբուրէ։ Ամեն կողմէ ուղերձներ եւ պսակներ կը հասնին։

Պէլկրատ 11 մարտ.

Իտալական դեսպան Տը Թոզի ասպետն, որ քանի մ՚օրէ ի վեր հիւանդ էր, այսօր կէս օրէն յետոյ մեռաւ։

Պէրլին 12 մարտ.

Թէպէտեւ Ս. Պապին հետ սկսեալ բանակցութիւնք գոհացուցիչ չեն բայց եւ այնպէս կառավարութիւնը՝ մտադիր է կղերական օրէնքները կատարեալ վերաքննութեան ենթարկել։ եւ հաւանական է որ օրինաց ծրագիր մը պիտի ներկայի երեսփոխանական ժողովին։

ԱԹԷՆՔ 10 մարտ.

Պ. Քումունտուրոսի մահն ընդհանուր ազգ ցոյցերու առիթ եղաւ։ Երեսփոխանական ժողովն որոշեց որ անոր յուղարկաւորութիւնը պետութեան ծախքով կատարուի։ Պ. Թրիքուբիս, երկար ատենաբանութիւն մ՚ընելով վախճանելոյն հայրենասիրութիւնն եւ առաքինութիւնները գովեց եւ առաջարկեց որ Պ. Վալարիոթիսի յանձնուի գերեզմանատան մէջ դամբանական խօսքի ազգին խոր կսկիծն յայտնելու համար այս մեծ կորուստին վրայ, ինչպէս նաեւ անթառամ պսակ մը դնել անոր դագաղին վրայ յանուն երեսփոխանութեան։ Պ. Թրիքուբիս առաջարկեց նաեւ հինգ օր դադրեցնել ժողովին նիստերն ի նշան սգոյ։ Այս ամեն առաջարկութիւնք միաձայնութեամբ ընդունուեցան ժողովէն։ Ամեն կուսակցութեանց գլուխներն եւ ժողովին գլխաւոր անդամները, մէկ մէկ խօսք ըսին՝ ի պատիւ վախճանելոյն, ժողովականաց ընդհանուր սրտայուզութեան մէջ։

Ցուղարկաւորութեան օրը դեռ որոշուած չէ պաշտօնապէս, բայց կը կարծուի ընդհանրապէս թէ յառաջիկայ երեքշաբթի պիտի կատարուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—=—

ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳԷՈՐԳ ԷՖԷՆԴԻԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Մամուլ զաւեշտաթերթին տնօրէն Այվազեան Գէորգ էֆէնտի շաբաթ օրը դատուեցաւ Եղեռնական ատենին առջեւ։ Ի սկզբան կը կարծուէր թէ՝ ըստ սովորութեան՝ այս դատն եւս հրապարակաւ պիտի տեսնուէր. ունկնդիրներ ընդունուեցան դատարանն, և Այվազեան Գէորգ էֆէնտի ամբաստանելոյն նստարանին վրայ նստաւ, իրեն հետ ունենալով հայազգի փաստաբան Սարաճեան Թորոս էֆէնտին, որ Մամլոյ տնօրէնին պաշտպանութիւնն ստանձնած էր, անշուշտ անձնուիրաբար։ Բայց երբ դատաւորներն իրենց տեղը բազմեցան, ընդհանուր դատախազը պահանջեց որ դատաստանը դռնփակ լինի. ուստի ժողովուրդն, և նոյն իսկ դատարանին պաշտօնէից մէկ մասը դուրս հանուեցան, և այսպէս Մամլոյ տնօրէնին դատը դռնփակ տեղի ունեցաւ, մինչդեռ բաւական ժամանակէ ի վեր է որ եղեռնական դատ մը դռնփակ չէր եղած։

Դատաստանն երկար տեւեց, և շաբաթ իրիկուն ժամ 12 ին դեռ լմնցած չէր, ուստի նոյն իրիկուն չկրցինք տեղեկութիւն ստանալ տրուած վճռոյն վրայ։

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Մամլոյ տնօրէնն՝ երբ երեք ամիսէ ի վեր բանտարկուած է իւր զաւեշտաթերթին մէջ կիւրինէն զրկուած բանաստեղծութիւն մը հրատարակելուն համար, որ զէնք առնելու կը հրաւիրէ եղեր Հայերն։ Այվազեան Գէորգ էֆէնտի երկարօրէն հարցաքննեցաւ, և իւր տուած պատասխաններուն խնաստին վրայ առնարոյժ լուրեր տարածուեցան։ Բայց ամեն ողջամիտ Հայու համար տարակոյսէ վեր էր թէ Մամլոյ տնօրէնը չէր կրնար չար դիտումներ ունեցած լինել, և թէ այդպիսի զարտակաան քերթուածի մը հրատարակումն անուշադրութեան արդիւնք միայն կրնար լինել։ Զիարդ և իցէ, Այվազեան Գէորգ էֆէնտի երկարօրէն հարցաքննեցաւ, և իւր տուած պատասխաններուն խնաստին վրայ առնարոյժ լուրեր տարածուեցան։ Բայց ամեն ողջամիտ Հայու համար տարակոյսէ վեր էր թէ Մամլոյ տնօրէնը չէր կրնար չար դիտումներ ունեցած լինել։ Զիարդ և իցէ, Այվազեան Գէորգ էֆէնտի դարձեալ Եղեռնական դատ մը դռնփակ չէր եղած։

Դատաստանն երկար տեւեց, և շաբաթ իրիկուն ժամ 12 ին դեռ լմնցած չէր, ուստի նոյն իրիկուն չկրցինք տեղեկութիւն ստանալ տրուած վճռոյն վրայ։

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Մամլոյ տնօրէնն՝ երբ երեք ամիսէ ի վեր բանտարկուած է իւր զաւեշտաթերթին մէջ կիւրինէն զրկուած բանաստեղծութիւն մը հրատարակելուն համար, որ զէնք առնելու կը հրաւիրէ եղեր Հայերն։ Այվազեան Գէորգ էֆէնտի երկարօրէն հարցաքննեցաւ, և իւր տուած պատասխաններուն խնաստին վրայ առնարոյժ լուրեր տարածուեցան։ Բայց ամեն ողջամիտ Հայու համար տարակոյսէ վեր էր թէ Մամլոյ տնօրէնը չէր կրնար չար դիտումներ ունեցած լինել, և թէ այդպիսի զարտակաան քերթուածի մը հրատարակումն անուշադրութեան արդիւնք միայն կրնար լինել։ Զիարդ և իցէ, Այվազեան Գէորգ էֆէնտի դարձեալ Եղեռնական դատ մը դռնփակ չէր եղած։

Դատաստանն երկար տեւեց, և շաբաթ իրիկուն ժամ 12 ին դեռ լմնցած չէր, ուստի նոյն իրիկուն չկրցինք տեղեկութիւն ստանալ տրուած վճռոյն վրայ։

Այժմ կ՚իմանանք թէ Եղեռնադատ ատեանն իւր հինգ անդամոց 4 ին քուէով ցկեանս աքսորի դատապարտած է Մամուլ զաւեշտաթերթին տնօրէնն, այսպէս հաստատելով Ամբաստանութեանց Ատենին վճիռը, թէ Այվազեան Գէորգ էֆէնտի յանցաւոր է պատժական օրինաց 66րդ յօդուածին համեմատ։

Խնդրոյն այս ցաւալի վախճանին համար այժմէն մեր ցաւն յայտնելով հանդերձ, վաղուան կը թողնինք աւելի մանրամասն տեղեկութեանց հրատարակումը։

Կարդինալ Հասուն պարապ չը-կենար ի Հռոմ։ Եւրոպական լրագիրք արդէն ծանուցին թէ Գերապայծաւուր ծրագիր մը ներկայած է Պապին, Հռոմի մէջ Հայ-կաթոլիկ քոլէճ մը հիմնելու համար, յորմէ կատարելապէս Պապական ոգւով տոգորեալ եկեղեցականներ պիտի ելնեն Հռոմէականութիւնն Հայոց մէջ տարածելու պաշտօնով. որովհետեւ, կ՚ենթադրենք մեք, Մխիթարեանց վանքերէն և ուղղակի Բրոբականտայի վարժարանէն ելնող Հայ վարդապետք բաւական չեն համարուիր այդ մեծ գործն ի գլուխ հանելու։ Այժմ կը ծանուցուի թէ Հայ կաթոլիկաց նախորդ Պատրիարքին ծրագիրն ո՛չ միայն ընդունուած է, այլ և յիշեալ քոլէճին հաստատման գործը շատ առաջ տարուած է, և թէ ի մօտոյ պիտի բացուի։

Նորայր Բիւզանդացւոյ ֆրանսահայ բառգրքին 122րդ թերթն ալ հրատարակեցաւ։

Վէրջոյ. — ԳԻՏԱԿԱՆ յօդուածոյն այն մասին մէջ, որ մեր 3417 թուով հրատարակուած է, «ալբաթը՝ Բուլէէ և կոնելնդէս բառերը՝ կոնելնդէս կարդալու է։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—=—

Քաղաքակրթեալ ընկերութեանց մէջ ծագումն առնող շարժումներն յատուկ ուշադրութեան արժանի են։ Այդ շարժումներ միշտ յառաջդիմական չեն. վասն զի, օրինակի համար, չենք կրնար հասկընալ թէ քաղաքակրթութիւնն ի՞նչ տեսակ յառաջդիմութիւն պիտի ընէ այն Անիշխանականաց յայտնմամբ, որք Եւրոպական ընկերութեան արդի պայմաններն հիմնայատակ ընել և ամեն հաստատութիւն՝ ո՛րչափ պատկառելի և բանաւոր՝ քանդել կը ճգնին, և որոց վրայ համաձայնութիւն մը կ՚ընէինք մեր չաբաթաւուր թուով։ Զենք հակնար նաեւ թէ ի՞նչպէս յառաջդիմութեան նշան կրնան համարուիլ այն Եւրոպական պատերազմներ, որք միլիոնաւոր մարդիկ իրարու դէմ կը ճակատեցընեն, և որոց գործած նիւթական և բարոյական աւերումներն այս քաղաքակրթեալ դարուս մէջ իսկ դէթ նոյնչափ ազետաբեր են որչափ ո՛ւ է անցեալ դարու մը մէջ։ Եթէ քաղաքակրթութեան համար պատուաբեր և մխիթարական բան մը կայ, այս ծայրայեղութիւնք, ընդհանուր ուղղութեան այս ցաւալի խոտորմունք չեն անշուշտ, այլ սա իրողութիւն թէ, քիչ մը բարձրէն դիտելով այս զանազան կարգի շարժումներ, կը տեսնենք թէ ժամանակ մը յետոյ անոնց միջին արդիւնքն աւելի յառաջդիմութեան կողմը կը հակի քան թէ յետադիմութեան։

Եւրոպական մամլոյ մէջ ստացած կարեւորութիւնը տեսնելով, այսօր ալ կը խօսինք ուրիշ տեսակ շարժման մը վրայ, որ թէեւ Անիշխանա-

ԱՐԱՐԱՏ
ԱՄՍԱԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ԹԵՐԹԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
Տարի ԺԵ։ Թիւ 23։ Գին 1 դրամ։
Հասցէ՝ Էջմիածին։
Հեռագրաց հասցէ՝ Արարատ Էջմիածին։
Հեռաձայն՝ Էջմիածին 2։
Ամսագրի գրասենեակ՝ Էջմիածնի Տարեգրաց տան։
Ամսագրի գրասենեակի ժամերը՝ 10-ից մինչեւ 1։
Ամսագրի գրասենեակի հեռաձայնը՝ Էջմիածին 2։
Ամսագրի գրասենեակի հասցէն՝ Էջմիածին։
Ամսագրի գրասենեակի հեռագրաց հասցէն՝ Արարատ Էջմիածին

գիտնականին— կարծեաց յարեալ էին գրեթէ Եւրոպիոյ համայն աշխարհագէտք. բայց ոմանք ալ՝ թէ պետեւ բարեխառն դօտիներէն առանց ելլելու, այն հմուտ նաւաստեաց հետ, որք չատ անգամ բեւեռային ծովուց մէջ ճանապարհորդած էին, կը պնդէին թէ բեւեռին մօտերն այսպիսի արձակ ծով մը գոյութիւն չունի և թէ Նոյն նահանգաց մէջ ճանապարհորդել կարենալու համար բալխիներով ուղեւորելու է։

Արդ այս երկու իրարու հակառակ կարծեաց որո՛ն ուղիղ ըլլալը փորձառական կերպով ստուգելը կը մնար։ Գերմանացիք առ այս ամենէն աւելի աշխատեցան, այնպէս որ 1867էն ի վեր Տոբթոր Բէթէրման երեք արշաւանք յղեց ի հիւսիսային նահանգս, բայց ասոնց և ոչ մին կրցաւ յաջող եղք մ՚ունենալ։ Այն ժամանակ հեռեւակազօրաց հրամանատարի տեղակալ մը Պ. Բայէր և ծովապետի տեղակալ Պ. Վէյրբրկէթ, որք իրարու սերտ բարեկամ էին, յիշեալ խնդրոյն լուծման համար նորագոյն փորձ մ՚ընել կամեցան։

Այս միջոցիս Բէթէրման աշխարհագէտն (1868) Գերմանիա անուն նաւը Գոլտեվէյ նաւապետին հրամանատարութեան ներքեւ դնելով հիւսիսային ծովերն ուղղեց։ Ցիշեալ նաւը նոյն իսկ Կրոէլանդիա չկրնալով հասնիլ, որովհետեւ բովանդակ ծովը սառոյցներով ծածկեալ էր, դէպ ի Սպիցպերկ ուղեւորեցաւ, և յետոյ Պերկէն դառնալու ստիպուեցաւ։

Ի դարձին Գոլտեվէյ նաւապետն առարկեց թէ, իրեն հիւսիսային ծովուց մէջ պատահած անյաջողութեան պատճառն իւր շոգենաւուն անյարմարութենէն յառաջ կուգար։ Ասոր վրայ Տ. Բէթէրման յիշեալ նաւն ուղղուած կերպով նորոգել տալով զայն դարձեալ հիւսիսային ծովերը խրկեց։ Այս անգամ Գերմանիա նաւուն մէջ կը գտնուէր նաև Բայէր տեղակալն։ Տ. Բէթէրման երկրորդ նաւ մ՚ալ արջային նահանգներն ուղարկեց Հանսա անուամբ, ընկերակցութեամբ վերոյիշեալ նաւին։

(Շարունակելի)

ՀԵՐՈՆԻՄՈՍ ԲԱԲՍԵՂԵԱՆ

ԶՈՐՈՐԴ ՀԱՅՔ

—•—

Բալու, Հաւաան գիւղ, 2 փետր. 1883.

Հարեւանցի ակնարկ մը նետելով Բալուայ անցեալոյն վրայ, կարող եմք ասել ճշմարտապէս թէ բառին բացարձակ նշանակութեամբ Սահմանադրութիւնն իւր հաստատուելէ ի վեր տակաւին չէ գործադրուած ասանօր, եւ այս պատճառաւ ազգային գործեր միշտ ամուլ մնացած են։ Գաւառական, քաղաքական եւ կրօնական ժողովք՝ որք միայն գոնէին աստ ի Բալու, են սոսկ անուանական։ Ժողովոց արձանագրութիւնք եւ օրինական կարգադրութիւնք զանց առնուած են բոլորովին, եւ անկարգութիւնքն այն աստիճան յառաջացած են որ բաղումք ի Ժողովականաց այսօր կ՚անդիտին թէ ո՛վ է իրենց ատենապետ։ Գաւառական ժողովին, կարելի է ասել, միանգամ միայն նիստ ունեցած է, այն ալ զԴեր. Պաղճեան Բարգուղիմէոս Սրբազան առաջնորդ ընտրելու համար։ Ի դէպ է այս առթիւ ասել թէ Նորին Գերապատուութեան պաշտօնավարութիւնն ամեն տեսակէտով ապարդիւն մնացած է։ Նորին Գերապատուութեան մեկնելէն ի վեր անիշխանութիւնն կատարելապէս տիրապետած է եւ այս ընթացքս յոյժ նպաստաւոր է ժողովականաց ոմանց չահագէտ միտմանց։ Բայց ինչ որ ալ լինի, գործունեայ, անշահասէր, ժողովրդական եւ դարուս պիտոյից համապատասխանող առաջնորդի մը պէտքն օր քան զօր զգալի կը լինի։ Ազգուսանական ասպրին առաւելակշռութիւնն եթէ ոչ չաթչախելու՝ գէթ հաւասարակշռելու համար։ Ըստ մեզ տրուած հաւատի տեղեկութեանց՝ շահասէր ժողովականք ոմանք կը նկրտին Բալուայ առաջնորդաց աթոռին վրայ բարձրացնել զՍարգիս վարդապետ Վարդապետեան՝ որ քաջ ուսած է իւր շահեր համաձայնեցնել այդպիսեաց չահերուն հետ։ Ի՞նչպէս ազգային չահուց։ Մեր նպատակէն դուրս է քննել ասա Սարգիս Վ. Վարդապետեանի անցեալն՝ որ ծանօթ է արդէն խմբագրութեանդ եւ յոյժ հեռի պատուաբեր լինելէ Նորին Գերապատուութեան։ Առաւել չը ծանրանալով այս մասին, Պատրիարքարանի ուշադրութիւնն կը հրաւիրեմք այս կէտի վրայ եւ կը խնդրեմք որ մեր ակնարկած ժողովականաց անսալով նոյն սխալ չը գործէ՝ զոր գործեց մի քանի տարիներ յառաջ յղելով դնա ի Բալու։ Ամենապատիւ Ներսէս Սրբազանի յանիոս Պատրիարքութեան վերամբարձումն զոր մեծաւ հանդիսիւ ասնեց Հաւաանի ժողովուրդն, յոյս կը տայ մեզ հաւատալու թէ վերջապէս Բալու պիտի ունենայ այն Առաջնորդն ում կը ցանկար ի բազմաց հետէ։ Այսպէսով անշուշտ վերջ պիտի դնեն զեղծմունք եւ ապօրինութիւնք՝ որք ի գայթակղութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան եւ ի չնորհս Կրօնական ժողովոյ ընթացքս կը վնասեն ասա եւ անսանձ կը յառաջադիմեն։ Ի միջի այլոց յիշեմք յետագայ դէպքն՝ որ դեռ նոր կատարուած եւ ամենիշական ազդեցութիւն գործած է ժողովրդեան մտաց վերայ։

Զէթ գիւղէն Դաւիթ անունով անձ մը Հաւ-աանէն Զարզար անուամբ կին մը կ՚առեւանդէ, որոյ այրն կենդանի է դեռ եւ կը դանուի Պոլսոյ չբրջակայքը։ Որպէս եւ հարկ էր, Հաւաանի Թաղական խորհուրդը կը բողոքէ քանիցս այս մասին Կրօնական ժողովոյ։ Սակայն Կրօնական ժողովը փոխանակ անչահախնդրութեամբ ազգային օրինաց նախանձախնդիր կանգնելով՝ արդարութեամբ շարժելու, խաբուսիկ խոստմամբ կը պատրէ Հաւաանի Թաղական խորհուրդը, առարկելով թէ Պատրիարքարան հեռագրած եմք այս մասին եւ թոյլ կը տայ կնոջ մնալ ի Զէթ Դաւիթի տունն, ո՛ւր է մինչեւ ցայսօր։ Պատրիարքարանի ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք այս կէտի վրայ ալ։

Քաղցրահայեաց Ս. Աստուածածնի վանքն՝ որ կը գտնուի Հաւ-աանի մօտ, հեռի իբր մի քառորդ ժամ ի նմանէ, այժմ մնացած է անտէր եւ կիսակործան վիճակի մէջ, չը նայելով որ ունի մեծ անտառ մը, այգիներ, պարտէզներ, տրօտատեղի եւ ընդարձակ վանքատեղեր, հանդերձ մարգկրով եւ բազմաթիւ ազբիւրներով։ Ա յսու ամենայնիւ վանքն բոլորովին փակուած է այժմ եւ չունի զոնէ մէկ ծառայ որ զայն պահպանէ ժամանակին աւերիչ ընթացից դէմ։ Մեծ. Պիրգասս էֆ. Գաղանճեան Ա—Ն աարիներ առաջ սոյն դիտողութիւններն ընելով Վանական խորհրդոյ ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր առ այս։ բայց անկարելի մնաց։ Ի հարկէ վարչական տեսակէտով այս ասպիճան յետնեալ գաւառ մը չկարէ ունենալ բարոյական եւ նիւթական նախանձելի բարգաւաճ վիճակ։ Ա յսքան աղիտից մէջ միթիթարական միակ կէտն այն է որ Հաւ-աանի բնակիչք կ՚աշխատին Միացեալ Ընկերութեան տեսչութեան ներքեւ դնել իրենց վարժարանն՝ որ մինչեւ այսօր ոչ ինչ արդիւնք արտադրած է հակառակ ժողովրդեան ուսումնասէր մասին ջանից։ Այս գործ ի գլուխ հանելու համար մասնաժողով մը կազմուած է որ արդէն գործի ձեռնարկած է։

Հաւ-աան միշտ ունեցած է ընկերութիւններ՝ որք հեռագիտէ զանազան նպատակներու համար կազմուած են։ Այսօր ալ ունի Անձնուէր անուամբ ընկերութիւն մը, որ իրեն համար պարտք համարած է տեղեկութիւն հաղորդել ձեզ ի մասին իրաց եւ դիպաց՝ որք տեղի կ՚ունենան Զորբորդ Հայոց հիւսիսային արեւելեան մասին մէջ, այն է Բալուայ եւ Տէրսիմի կուսակալութեան։

Ի դիմաց Անձ. Ընկ. Գործ. Ժողովոյ
Ատենադպիր — Ատենապետ
Ի. Մանիկեան — Վարդան Փաշալեան.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ

—o—

(Մեր Թղթակցէն)

Եոզղատ, 10/22 փետր. 83

Շրջակայ Տաճիք գիւղերէից միոյն մէջ հետեւեալ սարսափելի դէպքը տեղի կ՚ունենայ։

Թրքուհի մը՝ որ թէպէտ երիտասարդի մը խօսուած էր, բայց յետ ժամանակաց չխորժելով անտի, կը խորհի մահացնել զայն, և նորա բարեկամաց միոյն հետ ամուսնանալ, և զայս կը հաղորդէ վերջնոյն։ Օրին մէկը՝ ասկէ երկուշաբաթ առաջ, Թրքուհին զերկոսին ևս կը հրաւիրէ իր տուն, և առաջին երիտասարդին թմբնով գ-ը-ի մը կը շինէ կուտայ(*)։ Երիտասարդն առանց բանի մը տեղեակ լինելու, կէսն ևս իր քով գտնուող երիտասարդին (այսինքն Թրքուհւոյն սիրահարին) կուտայ, և երկոքին ևս ուտելով կը թունաւորին ու կը մեռնին։ Թրքուհին տեսնելով զայս՝ կը սոսկայ, կ՚ափշի և իւր ոճիրն կը խոստովանի։

—Մերձակայ Եերկէջ քուրդ գիւղին մէջ քրդուհի մը սիրահար լինելով քրդի մը, տուն կը հրաւիրէ գիշերով, իւր մտերիքն ևս մաս մը տալով։ Քուրդը՝ մութը իրեն օգնական համարելով՝ կ՚երթայ և քրդուհւոյն տան երդիքէն վեր կ՚ելնէ։ Քրդուհւոյն հայրը տեսնելով զայս։ գոզ կը համարի, ուստի կը սկսի հայածել երիտասարդն, որ ճարը հատնելով երդիքէն տան դուռնքը կը ցատկէ։ և հայրն ալ ետեւէն։ Դիպուածով ջրհորը բաց է եղեր, երկուքն ալ մէջը կ՚ինկնան, և ցամքած լինելով, ի դուռնս անկեալ կուսիլ կսկսին։ Դրացիք կը հասնին ազատելու։ բայց քրդուհւոյն ծերունի 80 տարեկան ալեղարդ հայրն՝ անշնչացեալ կը հանեն։ Երիտասարդն և վերոյիշեալ երկուց երիտասարդաց ապանող քրդուհին այժմ հոս կը դտնուին և են բանտեալ։

* * *

Ներփակեալ, կղրկուի ցանկ մը կեսարիոյ վիճակայնոց։ Թէ և մեր Առաջնորդ Եղիա սրբազան կեսարիոյ առաջնորդ է, բայց բնաւ չխորժիր առաջնորդարանն մնալ և ազգային գործոց վրայ հսկել, ինչպէս Մասիսի թերթերն Մարքիզ կասթոնը Ֆոպուրէն չէր աւորժեր, այլ Ս. կարապետի վանքը նստելով իւր հանգստեան կհսկէ։

Ալ կեսարիայէն դրել կխոստանամք կեսարիոյ վիճակայնոց վիճակին վրայ ալ։

* * *

Մեր նախորդ թղթակցութեանց միոյն մէջ 18/30 յունվար թուով Սդաւրիներու հետաքրքրաշարժդործն տեսնելու համար ղրկուելիք պատգամաւորութեան իսլամ ներկայացուցիչ սխալմամբ Էտհէմ էֆ. ըսուած է փոխանակ Էօմէր էֆ. ըսուելու որ թուրք ազնուականներէ և Իտարէի ժողովոյ անդամ է և կէօդիկլիզատէ անուամբ կը յորջորջի։

Զոխոզակի յայտնութիւն մը. Թերճէման որ սովոր էր Ղեւոնդ սրբազանը խնկարկել միշտ և է, միանգամ գրութիւն մը հրատարակեց Պ. Ս. ստորագրութեամբ սա պատճառաւ որ, Ղեւոնդ եպիսկոպոս իւր մէկ քանի տարուան պահանջը, և քանի մը բաժանորդներէ առած ըստակն իրեն չէր վերադարձուցած. ուստի կ՚սպառնայ թէ՝ եթէ չղրկէ՝ յանկէ յանուանէ պիտի խայտառակէ և «Եռերը ռեվէրեռ» պիտի ընէ, ինչպէս որ ըրաւ ալ 1611 թուով հրատարակելով։

Կ՚ցցէ՞ անձնական չահն. ասա՛ ալ ճիզուութիւն մը լինելու է։

Անցեալներն խանճեանց կորիւն անուն կարգալոյծ վարդապետն Հրոմվէական անութեան դիմած է Գաղատիոյ մէջ. բայց Հոլաս գերապայծառն ինչ ինչ պատճառներով չ՚ընդունիր զայն Պօլսէն եկած հրամանագաց յենլով։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ադէաչէն Տնտեսական Խորհրդոյ

Թօքատաբուի եկեղեցւոյ մնուկին եղեւմնից հաշուեցուցակն՝ որ 1882 մարտ 1էն սկսելով կը յանդի յվերջ դեկտեմբերի նոյն տարւոյ, ըստ օրինի Տնտեսական խորհրդոյ ներկայացուած, և անոր յարեւմնեան օրինակը Թագական խորհրդոյ յուզարկուելով՝ հրահանգ տրուած է որ եկեղեցւոյ բակը կախէ ի տես թաղեցւոց։

Հետեւապէս Տնտես. խորհուրդն այսու պաշտօնական ծանուցմամբ կը հրաւիրէ ղթաղեցի ազգայինս, որ իրենց թաղի եկեղեցւոյ հաշուեցուցակին վրայ որ և է բողոք կամ դիտողութիւն եթէ ունին, ներկայ ծանուցմանս թուականէն մինչեւ 21 օր պայմանաժամաւ փութան գրաւոր կերպիւ ներկայացնել Տնտես. խորհրդոյ։

Սոյն պայմանաժամը լրանալէն յետոյ որ և է բողոք կամ դիտողութիւն անլսելի պիտի մնայ։

24 փետր. 1883. (Գ.)

ՏՈՔԹՈՐ ԵԴՈՒԱՐԴ Կ. ԻԹԻԺԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ ամեն օր ժամը 6էն 10 կը գտնուի Պոլիս, կամուրջին դիմացը, Քիւչիւքեան էֆէնտիի դեղարանն, և հիւանդ կ՚ընդունի։

Կիրակի օրերը նոյն դեղարանին մէջ ժամ 3էն 8 ձրի կը նայի աղքատաց։

Մնացեալ ժամանակները պատրաստ է հիւանդաց այցելել, կամ իւր տան մէջ ընդունիլ, ի Պէշիկթաշ, Փոսթա ճատտէ, թիւ 34։

Ա. Զ. Դ.

Պ. Ճ. Ծանէթոյի պանքան պատիւ ունի ծանուցանել իւր բաղմաթիւ յաճախորդաց, ինչպէս նաեւ հասարակութեան թէ Սերպիոյ փոխառութեան արժեթղթոց վերջնական վիճակահանութիւնն յառաջիկայ մարտ 2/14ին պիտի կատարուի. 150 թիւ պիտի շահին, որոց մին 100,000 ֆրանք։

Սոյն վիճակահանութեան տոմսակներէն առնուլ փափաքողք պէտք է դիմեն մեզի։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆՔ

—o—

Անուն	Լուսաւորչական ազգայինք					Բողոքական ազգայինք				
	Տուն	Անձն.	Մեկեղ.	Դպրոց	Քահանայ	Տուն	Անձն.	Դպրոց	Ժողովարան	Դպրեվանք
Կեսարիա	2500	15600	3	6	10	85	450	3	1	1
Թալաս	620	3720	2	4	5	6	36	2	1	1
Կարմիր	550	3300	1	2	4					
Քիւչիւք-քէօյ	90	540	1	1	2					
Տէրէ-վանք	80	480	1	1	1					
Թավլուսուն	85	510	1	1	1					
Մունճուսուն	250	1500	1	2	2	25	180	1	1	1
Էրբիլէդ	200	1200	1	1	3					
Եւգարա	320	1920	1	2	3					
Մանճբսըն	190	1140	1	1	2					
Նիսսա	95	570	1	1	1					
Գալայիսի	125	750	1	2	1					
Գասսի	4	25								
Էվէրէք	1500	9000	3	3	5	13	75	1	1	1
Ճիւճիւն	70	420	1		1	6	30			
Թոմարզա	400	2400	1		3					
Ադիգիէ	60	360	1	1	1	4	24	1	1	1
Զոմադլը	180	1080	1		1	35	160		1	1
Ինճէսու	100	600	1		2					
Քըր-չէհիր	120	720	1	1	1	4	24			
Նէվշէհիր	110	660	1	1	2	6	40	1	1	1
Իրքիլա	6	36								
Նիյաէ	150	900	1	1	1	22	120	1	1	1
Ադ-Սարայ	70	425	1	1	1	10	60	1	1	1
Գոր	210	1260	1	1	1	12	72	1	1	1
Էրէյլի	250	1500	1	1	2	4	20			
Արապուսուն	5	30								
Գարաման	450	2700	1	1	3	4	25			

Հայ-կաթոլիկք՝ միայն 20 տուն կեսարիոյ և 7 տուն Նէվ-չէհրի մէջ կը գտնուին. կեսարիոյ մէջ դպրոց մը, մատուռ մը և 3 վարդապետ ունին։ Իսկ Նէվշէհրի՝ չունք մը վարձեալ է որ դպրոց և միանդամայն եկեցի է, որք երկոքին ևս Գաղատիոյ արքեպիսկոպոսութեան կը վերաբերին։

Թալաս՝ Հայ-Բողոքականք միայն 5—6 տուն են, 50—55 տուն Յոյներէն կան։

Կեսարիոյ Հայք՝ թէ և ասկէ 25—30 տարուան առջի հաշուով 4—5000 տուն կը համարուին, բայց անկէ ի վեր գաղթականութիւնն ահռելի քայլերով ցրուած է Փոքր-Ասիոյ և Բումելիի ամեն կողմերն։ Այսօրուան օրս չկայ քաղաք մը, ուր կեսարացի Հայք չգտնուին, և վաճառականութիւնն իրենց ձեռք չլինի։ Աջցնինք տեղեկութեանց սոցա ամեն մէկուն վրայով։

ԹԵՐԹՈՆ ՄԱՍԻՍԻ

(47)

ԷՏՄՈՆ ԱԳՈՒԻ

—o—

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՔ ՓԱՐԻԶԻ

Գ.

—==—

ԾԱԽՈՒ ՀՈԳԵՐ

3

մարիմ՝ ձեռօքս քերթել զայդ։

— Ջնջե՛լ պատկերս, կենացս ամենէն երջանիկ ժամերուն միակ յիշատա՛կը։

— Լռէ՛։ Անիծեա՛լ լինի այդ ենարիչը. անիծեա՛լ լինի Շենկրիա. անիծեա՛լ լինին հողերս։ Եթէ նուազ հարուստ լինէինք, այս փորձութիւնը չէր գար մեր գլխուն։»

Պ. կայարի ախորժակը փախաւ. հասարակ մարդու մը պէս ուտել սկսաւ. քունն աւելի թեթեւ և նուազ շունչալից եղաւ։ Իւր դրասենեակն ալ առաջուան պէս կանուխ չէր երթար։ Երկու անգամ ժամը տասնէն յետոյ գնաց, օգոստոս 17 ին ու 18 ին։ Երբոր տուն կը դառնար, ծերունի հօրաքոյրը կ՚ըսէր Ռոզալիի. «Հայրդ շատ մտմտացած պէտք է լինի, քթին մէկ կողմը կասկարմիր է։»

Հաղրի ալ ոչ եւս կ՚աշխատեր. Ամդրտամ փողոցին մայթին վրայ ժամանակ կ՚անցուներ։ Պ. կայար խնամով կ՚զգուշանար անկէ. նա ալ չէր համարձակեր մօտենալ Պ. կայարի։ Պիտի համարձակէր Ռոզալիի հետ խօսիլ, բայց ան ալ միշտ հօրը հետ դուրս կ՚ելնէր։ Վերջապէս սեպտեմբեր 3 ին նամակ մ՚ստացաւ Պ. կայարէն, որ զայն կը հրաւիրէր իւր տունն երթալ և 7950 ֆրանք ստանալ՝ իբրեւ մնացեալ թերհաշիւ պատկերին։ Ժամ հինգին զնաքը կ՚սպասէին։ Հաղրի գնաց այս տարօրինակ հրաւէրին, ոչ թէ դրամ ստանալու, այլ Ռոզալին տանելու համար։ Նոյն ժամուն «Գործաւորաց թաղ»ի երեք գլխաւոր հիմնադիրներն ալ Պ. կայարի տունը դումարուած էին՝ հողին վաճառման գործը կնքելու համար։ Ծերուկն իւր վրայ բան մը չէր առած, այլ ամեն բան Ռոզալիի յանձնած էր, ուստի և Ռոզալի բանակցող էր գնողներուն հետ։ Հաղրի ներս մտաւ այն վայրկենին՝ որ նօտարը վաճառման պայմանագրին վերջին պարբերութիւնը կը կարդար.

«Գնողք կը խոստանան վաճառողին սեփականութիւն մնացած Ֆ բաժնին վրայ բնակութեան տուն մը շինել Պ. կայարի և անոր ընտանեաց համար՝ հանդերձ պատկերհանի գործարանով մը առաջին դատիկոնին մէջ։»

Պ. կայար իւր աղջկան երեսը նայեցաւ, աղջիկն ալ Հաղրի, որ մարդու չէր նայեր։ Երիտասարդը սարսափելի կերպիւ ժպտոյն էր և պատին կը կրթներ։

— Օ՛ն, ըսաւ ծերուկը գրիչը ձեռքն առնելով, ահա ստորագրութիւն մը, որ զիս պիտի ազատէ ամեն հոգերէս։

— Պարո՛ն, ըսաւ նօտարը, չատ գեղեցիկ գիր մ՚ունիք։»

Դ.

ՔՈՐՆԷՅԼ ՕՐԻՆԱՆԻՆ ԵՐԿՈՐԵԱԿՆԵՐԸ

1

Երբոր վարժապետանոցի ընտրելի էի (չնորհաց 1848 թուականն հոկտ. ամսոյն մէջ էր), երկու հակամբրոցոցաց՝ Ցըպէ եղբարց հետ՝ բարեկամութեամբ կապուեցայ։ Ասոնք Պրըթանցի էին, Օրէի մէջ ծնած և Վանի վարժարանին մէջ կրթուած։ Թէև հասակակից էին, քանի մը վայրկեան տարբերութեամբ, իրարու բնաւ չէին նմաներ. երբէք այս աստիճան իրարու անյարմար երկուորեակ տեսած չէի։ Մաթիէօ Ցըպէ քսաներեք տարեկան կարճահասակ մարդ մ՚էր, բաւական տգեղ և խեղաթիւր. թեւերը չափազանց երկայն էին, ուսերը չափազանց բարձր, և սրունքը չափազանց կարճ. կարծես թէ քամակին սապատը կորուսած սապատող մ՚էր։ Եղբայրը, Լէոնս, աղնուական գեղեցկութեան տիպար մ՚էր. բարձրահասակ, բարեձեւ, մէջքը բարակ, դէմքին ձեւն յունական, ընչացքը գեղեցիկ։ Մաղերը, գրեթէ կապոյտ, աւիւծի բաշին պէս կը ծածանէին գլխոյն վրայ։ Խեղճ Մաթիէօ, չէկ չէր, բայց մեղապարտ ապատած էր այդ գոյնէն, իւր մօրուքն ու մազերն ամեն գոյներու օրինակներ կ՚ընծայէին։ Իւր վրայ եթէ հաճելի բան մը կար, զայդ մը մանր խաժ աչեր էին, լի ուշմութեամբ, պարզմտութեամբ, քաղցրութեամբ և աշխարհի մէջ գտնուած լաւագոյն բաներով։ Գեղեցկութիւնը՝ բոլոր անձէն հալածուելով՝ այդ անկիւնն ապաստանած էր։ Երբոր երկու եղբարք քննութեան դային, Լէոնս արծաթէ գլխով փոքրիկ գաւազան մը կը շչեցնէր, որ չատերու նախանձը կը շարժէր։ Մաթիէօ փիլիսոփայարար իւր թեւին տակ կը կրէր մեծ հովանոց մը, որ քննիչներուն համակրութիւնը շարժեց իւր վրայ. սակայն և այնպէս սա ալ եղբօրը պէս մերժուեցաւ. Վանի վարժարանն ըստ բաւականի յունարէն չէր սովրեցուցած ասոնց։ Վարժարանին մէջ ամեն մարդ ցաւեցաւ Մաթիէօյի վրայ. խեղճը կոչում ունէր, սովրելու փափաք, սովրեցնելու մոլեգնութիւնն ունէր։ Վարժապետութեան համար ծնած էր։ Իսկ Լէոնս՝ միաձայն կ՚ըսէինք թէ չատ ցաւալի բան պիտի լինի եթէ այսպիսի վայելչակազմ տղայ մը մեզ պէս համալսարանական վանքին մէջ փակուի։ Իւր վարժապետական պատմուճան ստանալը մեզ ա՛յնչափ պիտի տխրեցնէր, ո՛րչափ կրօնաւորի սքեմը։

Երկու եղբարք աղքատ չէին. մինչեւ իսկ հարուստ կը գտնէինք զանոնք՝ երբոր անոնց ունեցածը մերինն հետ կը բաղդատէինք։ Իվոն անուն մօրեղբայր մ՚ունէին, հին նաւապետ, յետոյ «Բրիգ» որսալու համար նաւայարդար. քանի մը նաւ, բաղում ուռկան, քանի մը հող և Օրէյլի նաւահանգստին վրայ դեղեցիկ տուն մ՚ունէր։ Եւ որովհետեւ ամուսնանալու ժամանակ չէր գտած երբէք, ուստի և ամուրի մնացած էր։ Վեհ սրտի տէր մարդ մ՚էր, կարեկից աղքատաց և խնամատար իւր գերդաստանին, որ չատ պէտք ունէր իրեն։ Օրէյլի բնակիչք խորին յարգանք կ՚ընծայէին անոր. Թաղապետական խորհրդին անդամ էր. մանր տղայք իրենց գլխարկն հանելով կ՚ըսէին անոր. «Բարի լոյս, Իվոն նաւապետ։» Այս պատուական մարդն

(Շարունակելի)

ԳՈՂԳՈՂՅԱ

ՈՐՈՇՈՒՄ ՑՍՎԱԾՈՆՈՆ

ՈՐՈՇՈՒՄ ԴԵՌԵՍԱՅԱԿ

(Սամ. տպիչ 100 գրամի կայուտով)
Լոնդոնյան 3 տպիչ, գրչ. 110,27 1/2 տող
Ընդամ. լիր 12 1/8
Գնդակ. գոնս 102 5/8
Նյութ. գոնս. 12 1/8
Գնդակ. լիր 14 6/4
Գրչ. գրչ. 22,77 1/2 տող
Գնդակ 3 » » Գրչ. գրչ. 22,77 1/2 տող
Գնդակ. լիր —
Գրչ. լիր 76
Գնդակ. գոնս 27 2/4
» » 1873 12 2/4
» » 1875 88 3/4
» » 1877 20 2/4
» » 1879 86 2/4
» » 1881 12 2/4
» » 1883 14 6/4
» » 1885 15
» » 1889 13
» » 1891 102 5/8
Ընդամ. գոնս.
Լոնդոնյան 10 տարբ.

ՊՈՐՈՇՈՒՄ ԴԵՌԵՍԱՅԱԿ

ՊՈՐՈՇՈՒՄ ՑՍՎԱԾՈՆՈՆ

Լոնդոնյան 28 տարբ.

ԳՈՂԳՈՂՅԱՎՈՒՄ ԺՈՂՈՎՈՒՄ

(Սամ. տպիչ 100 գրամի կայուտով)
Լոնդոնյան 3 տպիչ, գրչ. 110,27 1/2 տող
Ընդամ. լիր 12 1/8
Գնդակ. գոնս 102 5/8
Նյութ. գոնս. 12 1/8
Գնդակ. լիր 14 6/4
Գրչ. գրչ. 22,77 1/2 տող
Գնդակ 3 » » Գրչ. գրչ. 22,77 1/2 տող
Գնդակ. լիր —
Գրչ. լիր 76
Գնդակ. գոնս 27 2/4
» » 1873 12 2/4
» » 1875 88 3/4
» » 1877 20 2/4
» » 1879 86 2/4
» » 1881 12 2/4
» » 1883 14 6/4
» » 1885 15
» » 1889 13
» » 1891 102 5/8
Ընդամ. գոնս.
Լոնդոնյան 10 տարբ.

ԿԵՂԾ ՕՐ 8,34